

ULOGA MONETARNE POLITIKE U SISTEMU DRŽAVE

THE ROLE OF MONETARY POLICY IN THE STATE SYSTEM

Pregledni znanstveni članak

*Doc. dr. Mirjana Radaković**

*Doc. dr. Mersiha Slipičević**

Sažetak

Kada govorimo o monetarnoj politici, glavni asocijacija ovog polja je centralna banka. Ona vrši sva regulisanja i manipulacije u okviru monetarne politke, a sve u cilju obezbjeđenja normalnih privredno-monetarnih tokova u sistemu jedne države. U centru skoro svih istraživanja monetarne politike i teorije nalazi se problem određivanja brzine i načina kojim ova politka djeluje na određene makroekonomske agregate u ekonomiji. Na prvom mjestu uvijek posmatramo uticaj na dohoda, zaposlenost, proizvodnju, cijene, uvoz i izvoz itd. Uticaj monetarne politke na privredu je fundamentalno značajna stavka. Uticaj monetarne politke na ekonomiju može da bude veoma različit, a vezuje se za specifičnosti koje prate određenu privredu.

Ključne riječi: monetarna politika, centralna banka, privreda, makroekonomski agregati, država, sistem.

Abstract

When we talk about monetary policy, the main association of this field is the central bank. It performs all regulations and manipulations within the monetary policy, all with the aim of ensuring normal economic and monetary flows in the system of one state. At the heart of almost all research on monetary policy and theory is the problem of determining the speed and manner in which this policy affects certain macroeconomic aggregates in the

* Visoka škola „CEPS - Centar za poslovne studije“ Kiseljak, e-mail: mirjana.ranilovic@gmail.com

* Razvojna banka FBiH. E-mail: slipicevicm@gmail.com

economy. In the first place, we always look at the impact on income, employment, production, prices, imports and exports, etc. The impact of monetary policy on the economy is a fundamentally important item. The impact of monetary policy on the economy can be very different, and it is related to the specifics that accompany a particular economy.

Key words: monetary policy, central bank, economy, macroeconomic aggregates, state, system.

1. UVOD

Monetarnom politikom kontroliše se ponuda novca od strane centralne banke, a sastoji se od politike ograničavanja novčane ponude (inflacija vodi do povećanja kamata) i od politike ekspanzivne novčane ponude (recesija vodi do smanjenja kamata). Glavni su instrumenti monetarne politike operacije na otvorenom tržištu, stalno raspoložive mogućnosti, obavezna pričuva i devizne intervencije. Upotrebom pojedinih instrumenata monetarne politike centralna banka utiče na količinu primarnog novca i kamatnu stopu. Ako mjere monetarne politike djeluju na smanjenje primarnog novca i povećanje kamatnih stopa, tada je to restriktivna monetarna politika. U obrnutom slučaju, kada mjere monetarne politike djeluju na povećanje primarnoga novca i smanjenje cijene novca, riječ je o ekspanzivnoj monetarnoj politici. Ovisno o izboru ciljeva i instrumenata za njihovo postizanje, govori se o različitim režimima monetarne politike. Sve češći pristup centralnih banaka u provođenju monetarne politike u današnje vrijeme predstavlja politika ciljanja inflacije (inflation targeting). Iako čini samo dio ekonomske politike, monetarna politika zajedno s fiskalnom politikom glavni je element ukupne ekonomske politike u nekoj državi. Monetarna politika ostvaruje se i djeluje putem kanala.

BiH je zemlja u tranziciji u kojoj većina stvari koje su vezane za normalno funkcionisanje države nisu na svom mjestu niti poslije više od desetljeća od okončanja ratnih sukoba. Pred BiH se postavlja još jako puno posla da bi se uključila u integracijske procese, te da bi postala sastavni dio EU, kojoj geografski pripada.

2. INSTITUCIONALNI OKVIR (SA OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU)

2.1. Insitucionalni okvir bankarskog sektora

Bankarski sektor u BiH regulisan je entitetskim zakonima o bankama, koji su u velikoj mjeri harmonizovani, te zakonima o bankarskim agencijama koji definišu njihove ciljeve, nezavisnost, nadležnost i odgovornost, Zakonom o osiguranju depozita na državnom nivou) i Zakonom o Centralnoj banci BiH koji dodjeljuje koordinacijsku ulogu CBBiH u bankovnoj superviziji. Pravni okvir za bankarstvo u proteklim godinama uspješno je dograđivan i stvorio je ambijent za efikasno funkcionisanje banaka, uz adekvatan nadzor i kvalitetnu zaštitu depozitara. U maju 2006. donesen je Zakon o Investiciono-razvojnoj banci Republike Srpske, koja će djelovati u oblasti investicionog bankarstva, sa ciljem ciljem podržavanja razvojnih projekata. U junu i avgustu 2006. nadležni organi RS i FBiH donijeli su nove Zakone o mikrokreditnim organizacijama koji predviđa da entitetske Agencije za bankarstvo preuzmu supervizorsku ulogu u ovom segmentu finansijskog sistema BiH. Agencijama je dat rok od šest mjeseci poslije donošenja Zakona da donesu propise predviđene ovim Zakonom koje bi regulisale rad mikrokreditnih organizacija. Propisi o minimalnom kapitalu od 15 miliona KM (7,669 miliona eura) nisu se mijenjali od 2002., a ovaj propis je uticao je na konsolidaciju sektora i smanjenje broja banaka sa pedeset i pet na kraju 2000. na trideset i dvije na kraju 2006. Državni zakon o osiguranju depozita, iz 2002, omogućio je kreiranje pouzdane šeme za zaštitu deponenata i formiranje relevantne agencije. Primjena novog zakona, zajedno sa pratećim podzakonskim aktima, postala je obavezna za sve banke u avgustu 2003. Kriteriji za članstvo u programu osiguranja generalno su isti kao i prudencijalni omjeri koje zahtijevaju Agencije za bankarstvo, ali sve banke moraju ispuniti zadate kriterije prije nego što postanu članice programa osiguranja. Ukupan broj banaka sa osiguranim depozitima narastao je sa 10 banaka u 2002. na 24 banke na kraju 2006. Trenutni limit osiguranja u programu osiguranja depozita iznosi 7.500 KM. Upravni odbor Agencije za osiguranje depozita donio je u junu 2006. prijedlog Odluku o povećanju osiguranog limita banaka na 10.000 KM i uputio je u parlamentarnu proceduru. Minimum propisanih zahtjeva za gotovim novcem poštuje se

rezervama kod CBBiH i depozitima kod korespondentnih banaka. Likvidna aktiva moraju u prosjeku zadovoljavati dvadeset procenata potražnje za depozitima po viđenju i kratkoročnim depozitima u desetodnevnom periodu. Takođe, ovaj omjer ne smije nikad pasti ispod deset procenata u istom periodu. Kako se informacije o dnevnim bilansima prikupljaju i za domaću i za stranu valutu, to se omjer računa na agregatnoj osnovi (domaća plus strana valuta).

Pored ovoga, banke moraju poštovati ograničenja na aktivu i pasivu distribuisane po ročnim rasponima kako za ugovorenu ročnost tako i za preostalu ročnost. Bankarske agencije reaguju na kršenje propisa o likvidnosti, ali ako banka ima podršku za likvidnost od strane drugih banaka, kao što je banka-majka, ili ako postoje statistički dokazi da je depozitna osnova stabilna, provođenje ovih propisa je fleksibilnije. CBBiH ne može vršiti funkciju kreditora krajnje instance, tržište novca u BiH je u začetku, a za razliku od većine zemalja, u BiH banke nemaju portfolio likvidnih domaćih vrijednosnih papira. Zbog svega navedenog, propisi o likvidnosti banaka moraju biti strogi u Bosni i Hercegovini. Fokus je iz tih razloga na preostaloj umjesto ugovorenoj ročnosti, jer je ova druga samo od statističkog interesa. Agencije za bankarstvo izvještavaju o deviznim pozicijama na dnevnoj osnovi.

2.2. Sprovođenje monetarne politike

Monetarna politika Centralne banke Bosne i Hercegovine zasnovana je na principima valutnog odbora (engl. currency board). Valutni odbor u suštini predstavlja režim monetarne politike i politike deviznog kursa koji se zasniva na zakonom eksplicitno utvrdjenim pravilima u pogledu načina puštanja novca u opticaj i povlačenja novca iz optičaja. Pravila isključuju pravo diskrecije, tj. pravo slobodnog odlučivanja. Pravila služe da se uspostavi kredibilitet centralne banke i izbjegnu gubici koji mogu nastati nekozistentnim odlukama, koje mogu štetiti osnovnim makroekonomskim kretanjima u zemlji. Osnovna pravila valutnog odbora (fiksni devizni kurs, puna pokrivenost emitovanih monetarnih obaveza i neograničena konvertibilnost prema izabranoj rezervnoj valuti) sadržana su u Zakonu o Centralnoj banci.

Prvo, kurs nacionalne valute, konvertibilne marke, fiksiran je u odnosu na euro, kao rezervnu ili sidrenu valutu, u srazmjeri 1 EUR = 1,95583 KM. Fiksirani devizni kurs predstavlja nominalnu varijablu (nominalno sidro) za koju se vezuju inflaciona očekivanja javnosti, čime se obezbjeđuje stabilnost cijena u ekonomiji.

Drugo, zagarantovana je puna konvertibilnost domaće valute u rezervnu valutu – euro i obrnuto, a time, posredno, i u ostale strane valute. Emisiju i povlačenje novca Centralna banka vrši kupovinom i prodajom konvertibilnih maraka od komercijalnih banaka u zamjenu za strane valute. Transakcije kupovine i prodaje konvertibilne marke CBBiH vrši isključivo sa komercijalnim bankama, s tim da ostali ekonomski subjekti novčana sredstva u domaćoj valuti dobijaju preko komercijalnih banaka.

Treće, neto devizne rezerve Centralne banke Bosne i Hercegovine u svakom trenutku moraju u potpunosti da pokriju njene monetarne obaveze u konvertibilnim markama, koje čine sve novčanice i kovani novac u opticaju, salda računa rezervi komercijalnih banaka kod Centralne banke i ostali depoziti po viđenju kod Centralne banke. Puno pokriće stranim aktivama emitovanog rezervnog novca osigurava kredibilitet i uspješno funkcionisanje valutnog odbora i garantuje mogućnost da se sve novčanice i kovanice domaće valute konvertuju u rezervnu valutu. Odsustvo kreditiranja bilo kog sektora u ekonomiji, iako se nigdje eksplicitno ne definiše kao pravilo, ustvari, proizilazi iz osnovnih pravila valutnog odbora i jedna je od pretpostavki na kojima počiva njegova održivost. Centralna banka nema mogućnosti monetizacije fiskalnog deficita niti mogućnost kreditiranja bilo kog ekonomskog subjekta i ne vrši funkciju krajnjeg kreditora radi prevazilaženja problema vezanih za likvidnost u poslovanju banaka.

Funkcionisanjem po principima valutnog odbora izgrađen je kredibilitet Centralne banke i visok nivo povjerenja u domaću valutu, što predstavlja bitan preduslov za dalji razvoj bankarskog sektora i finansijskog sistema u cjelini. Jedan od najznačajnijih rezultata primjene valutnog odbora predstavlja ostvarena stabilnost cijena.

2.3. Devizne rezerve

Na dan 30. april 2021. godine Centralna banka je zadovoljila obaveze pravila valutnog odbora. Neto devizne rezerve CB, izračunate kao razlika

bruto deviznih rezervi i obaveza prema nerezidentima, iznose 14.031.681 hiljadu KM i u odnosu na monetarnu pasivu su veće za 789.053 hiljade KM. Ovo je prikazano na poziciji neto strana aktiva. (www.cbbh.ba)

Bruto devizne rezerve CB, prikazane sa presjekom u evro valuti i drugim valutama, se investiraju većinom u dužničke instrumente i depozite kod inostranih banaka.

Monetarna pasiva se sastoji od obaveza CB za novčanice i kovanice u opticaju (6.304.570 hiljada KM), depozita banaka (5.977.058 hiljada KM) i depozita Vlade i ostalih javnih institucija (961.000 hiljada KM)

Obaveze prema nerezidentima u najvećem obimu predstavljaju MMF-ove račune koje CB drži kao depozite za članstvo BiH u Međunarodnom monetarnom fondu.

Tabela 1. - Aranžman valutnog odbora 30.04.2021.
(www.cbbh.ba)

(U hiljadama KM)

Aranžman valutnog odbora na dan 30. april 2021. godine (privremeni)				
		Ukupno	EUR iskazan u KM	Ostale valute iskazane u KM
1	Bruto devizne rezerve	14.033.620	14.017.961	15.659
1.1	Gotovina u stranim valutama	143.054	142.980	74
1.2	Depoziti kod inostranih banaka	3.087.179	3.075.229	11.950
1.3	Dužnički instrumenti	10.523.441	10.523.441	-
1.4	Monetarno zlato	276.311	276.311	-
1.5	Specijalna prava vučenja u Međunarodnom monetarnom fondu	3.635	-	3.635

		Ukupno
2	Monetarna pasiva	13.242.628
2.1	Novčanice i kovanice u opticaju	6.304.570
2.2	Depoziti banaka	5.977.058
2.3	Depoziti Vlade i ostalih javnih institucija	961.000
3	Obaveze prema nerezidentima	1.939

Neto strana aktiva (1-2-3)	789.053
-----------------------------------	----------------

U skladu sa principima valutnog odbora koji su sadržani u Zakonu o CBBiH, neto devizne rezerve Centralne banke Bosne i Hercegovine u svakom trenutku moraju u potpunosti da pokriju njene monetarne obaveze u konvertibilnim markama. Pokriće monetarne pasive CBBiH neto deviznim rezervama omogućava održavanje stabilnosti i potpune konvertibilnosti nacionalne valute. Zbog toga je osnovni zadatak upravljanja deviznim

rezervama u CBBiH obezbjeđivanje odgovarajućeg iznosa finansijskih sredstava u stranim valutama koji će pokriti njene monetarne obaveze, čime se garantuje stabilnost deviznog kursa koji je fiksiran za rezervnu valutu.

Pri upravljanju deviznim rezervama, CBBiH prvenstveno polazi od principa likvidnosti i sigurnosti, u smislu zaštite portfolija deviznih rezervi od kreditnog rizika, tržišnih rizika (kamatnog i deviznog rizika), te rizika likvidnosti. U skladu sa Smjernicama o investiranju deviznih rezervi, ukupni portfolio deviznih rezervi podijeljen je na dva uža portfolija: likvidni i investicioni portfolio. Ovakva organizacija portfolija deviznih rezervi usmjerena je na smanjivanje ukupnog rizika portfolija putem njegove diverzifikacije i povećanje prinosa od investiranja deviznih rezervi. Likvidni portfolio, na koji se odnosi 75,0% ukupnog portfolija, čine gotovina u trezoru, depoziti po viđenju, prekonoćni depoziti, oročeni depoziti do godinu dana i obrnuti repo ugovori na kratkoročne državne obveznice. Investicije u vrijednosne papire (državne obveznice) koje dospijevaju u roku od tri godine čine investicioni portfolio deviznih rezervi. CBBiH je otpočela sa investiranjem u državne obveznice u julu 2006. Za potrebe investiranja deviznih rezervi u vrijednosne papire u sklopu investicionog portfolija, angažovana su dva vanjska asset managera: Asset management Dexia banke i Asset management BIS-a. bilježe se značajniji odlivi u inostranstvo u obliku portfolio investicija od 65,6 miliona KM, pa su neto tokovi portfolio investicija iznosili 64,5 miliona KM. Komponenta neto ostale investicije bilježi povećanje (zbog smanjivanja pasive i povećanja aktive) u nominalnom iznosu od 78,8 miliona KM, dok je rezervna aktiva u prvom kvartalu 2020. smanjena za 144,6 miliona KM. (www.cbbh.ba)

Za ograničavanje rizika likvidnosti neophodno je da CBBiH u svakom trenutku obezbijedi odgovarajući iznos najlikvidnijih finansijskih sredstava u stranim valutama kojim će se zadovoljiti tražnja za stranim valutama od strane domaćih ekonomskih subjekata. Finansijski instrumenti koji zadovoljavaju kriterij likvidnosti obuhvataju sredstva na tekućim računima, depozite po viđenju i prekonoćne depozite kod inostranih banaka, dospijevajuće oročene depozite kod inostranih banaka i dospijevajuće obrnute repo ugovore. Suma koja se investira u instrumente koji obezbjeđuju neposrednu likvidnost mora iznositi najmanje 20 miliona KM, a iznos gotovine u stranoj valuti trebada se kreće u rasponu od 5 do 50 miliona eura.

Valutni rizik se ogleda u mogućem nepovoljnom kretanju deviznih kurseva valuta u kojima se drže devizne rezerve u odnosu na nacionalnu valutu. S obzirom da je kurs konvertibilne marke fiskiran u odnosu na euro, minimiziranje valutnog rizika CBBiH vrši držanjem deviznih rezervi pretežno u rezervnoj valuti, evru (manje od 1,0% ukupnih deviznih rezervi držano je u drugim valutama).

Kreditni rizik portfolija deviznih rezervi CBBiH limitiran je postavljenim standardima u pogledu minimalnog kreditnog rejtinga instrumenata u koje se devizne rezerve ulažu i institucija kod kojih se drže i ograničavanjem iznosa koji mogu biti investirani kod pojedinih banaka, odnosno u specifične tipove finansijskih instrumenata. U skladu sa tim, minimalni kreditni rejting instrumenata i banaka za investiranje do jednog mjeseca je F1- ili bolji, a za investiranje na periode od jednog mjeseca do jedne godine donji prag u pogledu rejtinga je AA-. Ukoliko bi kreditni rejting komercijalne banke kod koje CBBiH investira svoje devizne rezerve pao ispod definisanog nivoa, uložena sredstva se bez odlaganja povlače i usmjeravaju na neku drugu ugovornu stranu koja zadovoljava kriterije u pogledu kreditnog rejtinga. Kod inostranih komercijalnih banaka sa maksimalnim kreditnim rejtingom AAA* investirano je 20,9 % ukupnog likvidnog portfolija. U obveznice sa maksimalnim suverenim rejtingom države AAA investirano je 72,8% investicionog portfolija. Kreditni rizik se ograničava visokim stepenom diverzifikacije portfolija deviznih rezervi. Značajna pažnja se posvećuje ravnomjernoj geografskoj distribuciji deviznih rezervi.

Koncentracija investicija je, također, ograničena, jer se makimalno 15,0% portfolija deviznih rezervi može držati u jednoj inostranoj banci, s tim da se ovo ograničenje ne odnosi na investicije u depozite kod BIS-a, u obrnute repo transakcije (reverse repo) i u vrijednosne papire. Takođe, do 25,0% portfolija deviznih rezervi može se investirati u likvidne vrijednosne papire koje izdaje vlada ili centralna banka zemlje u čijoj valuti su denominirani. Odjeljenje za monitoring i analize priprema i održava listu

* Agencije dijele sve oznake rejtinga u nekoliko kategorija prema kriterijima kreditne sposobnosti i kreditnog rizika a koje se označavaju slovima od A do C, odnosno D. U okviru svake kategorije postoje nivoi rejtinga u zavisnosti od toga kako je procijenjena pozicija države, kao jaka, prosječna ili slaba. Pri tome, agencija Moody's Investors Service za označavanje tih nivoa koristi numeričke oznake, a Standard & Poor's oznaku plus (+) ili minus (-).

potencijalnih ugovornih strana i finansijskih instrumenata koji zadovoljavaju minimalni kreditni rejting. Pored pobrojanih instrumenata likvidnog i investicionog portfolija, dio deviznih rezervi drži se i u formi specijalnih prava vučenja (engl. SDR – Special Drawing Rights) kod Međunarodnog monetarnog fonda. Zaštita od kamatnog rizika ostvarena je time što je investiranje u sklopu likvidnog portfolija ograničeno na period do godine dana, a u okviru investicionog portfolija na državne obveznice koje dopijevaju u roku od tri godine. Kamatna stopa na depozite ugovara se isključivo kao fiksna stopa. U okviru tih ograničenja, donose se odluke o ročnoj strukturi finansijskih instrumenata u koje se investiraju devizne rezerve, u skladu sa vlastitim procjenama tražnje domaćih komercijalnih banaka za stranom valutom (uzimaju}i u obzir i smjernice koje se odnose na minimalna likvidna sredstva kojim CBBiH mora da raspolaže) i na osnovu praćenja kretanja tekućih kamatnih stopa na relevantnim finansijskim tržištima.

3. CENTRALNA BANKA BIH KAO BANKARSKI I FISKALNI AGENT

3.1. Centralna Banka BiH

Centralna banka Bosne i Hercegovine osnovana je u skladu sa Zakonom koji je usvojio Parlament Bosne i Hercegovine 20. juna 1997. i počela je sa radom 11. augusta 1997. Osnovni ciljevi i zadaci Centralne banke, utvrđeni Zakonom, u skladu sa Opšim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini, jesu:

1. da postigne i očuva stabilnost domaće valute (konvertibilna marka) tako što je izdaje, uz puno pokriće u slobodnim konvertibilnim deviznim sredstvima, u skladu sa aranžmanom poznatim pod nazivom valutni odbor, prema fiksnom kursu: jedna konvertibilna marka za jednu njemačku marku. Od 1. januara 2002. KM je vezana za euro prema kursu $1 \text{ EUR} = 1,955830 \text{ KM}$, odnosno $1 \text{ KM} = 0,511292 \text{ EUR}$. Pravni osnov za vezivanje KM za euro obezbjeđen je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Centralnoj banci Bosne i Hercegovine;

2. da definiše i kontroliše provođenje monetarne politike Bosne i Hercegovine;
3. da drži službene devizne rezerve i upravlja njima na bezbjedan i profitabilan način;
4. da održava odgovarajuće platne i obračunske sisteme;
5. da koordinira djelatnosti agencija za bankarstvo entiteta, nadležnih za izdavanje bankarskih licenci i superviziju banaka;
6. da prima depozite od institucija na nivou Bosne i Hercegovine, odnosno depozite entiteta i njihovih javnih institucija na osnovu zajedničke odluke entiteta, kao i depozite komercijalnih banaka;
7. da izdaje propise i smjernice za ostvarivanje djelatnosti Centralne banke, u okviru ovlaštenja utvrđenih Zakonom;
8. da učestvuje u radu međunarodnih organizacija koje rade na utvrđivanju finansijske i ekonomske stabilnosti, te zastupa Bosnu i Hercegovinu u međuvladinim organizacijama o pitanjima monetarne politike.

Najviši organ Centralne banke je Upravno vijeće, koje je nadležno za utvrđivanje monetarne politike i kontrolu njenog provođenja, organizaciju i strategiju Centralne banke, u skladu sa ovlaštenjima utvrđenim Zakonom. Upravno vijeće se sastoji od guvernera koji je ujedno i predsjedavajući i četiri člana. Guverner je glavni i izvršni funkcioner zadužen za svakodnevno poslovanje CBBiH. Postoji i izvršna Uprava Centralne banke, koju čine guverner i tri viceguvernera (koje je imenovao guverner uz odobrenje Upravnog vijeća), čiji je zadatak operativno rukovođenje poslovanjem CBBiH.

Poslovanje Centralne banke ostvaruje se preko Centralnog ureda, tri glavne jedinice sa sjedištem u Sarajevu, Mostaru i Banjoj Luci kao i Filijala na Palama i u Brčko Distriktu.

3.2. Širenje poslovanja i ugovori CB BiH

Kao fiskalni agent države, CBBiH je tokom marta 2020. god., prema Planu servisiranja vanjskog duga BiH i dostavljenim nalogima od Ministarstva finansija i trezora BiH, blagovremeno izvršila sve naloge za servisiranje vanjskog duga. Funkcija fiskalnog agenta za članstvo BiH s

Međunarodnim monetarnim fondom (MMF) i funkcija depozitara za članice Svjetske banke (SB) kao i funkcija koordinatora za suvereni kreditni rejting BiH, izvršene su uredno i bez zastoja.

Kao agent za bankarske i fiskalne usluge, CBBiH je, prema nalogu svojih deponenata (Ministarstvo finansija i trezora BiH, Uprava za indirektno oporezivanje, Agencija za osiguranje depozita BiH, Federalno ministarstvo finansija, registri vrijednosnih papira, Agencija za bankarstvo FBiH), a u skladu sa zaključenim ugovorima, u roku obavila i poslove inostranog i domaćeg platnog prometa. CBBiH radi u standardnom radnom vremenu za ove vrste poslova i u potpunosti je usklađena s radom korespondentnih inostranih banaka i radom platnih sistema.

Krajem marta, a prema zahtjevu Ministarstva finansija i trezora BiH, kod CBBiH je otvoren račun za donacije za borbu protiv virusa COVID-19 – Ministarstvo sigurnosti BiH, devizni i KM, i dostavljena instrukcija za uplate donacije.

CBBiH kontinuirano pruža podršku funkcionisanju tržišta finansijskih instrumenata u RS i FBiH kroz platformu elektronskog bankarstva koju svakodnevno koriste Centralni registar hartija od vrijednosti RS i Registar vrijednosnih papira FBiH. Banka je nastavila s kontinuiranim objavljivanjem ključnih makroekonomskih pokazatelja za Bosnu i Hercegovinu, kao i najvažnijih indikatora finansijskog zdravlja za bankarski sektor.

3.3. Saradnja sa EU institucijama i ECB

Bosna i Hercegovina treba da dobije status zemlje potencijalnog kandidata za ulazak u EU, što podrazumijeva pridruživanje sistemu ESCB (Evropski sistem centralnih banaka) i članstvo u ECBu. Proces je zvanično počeo pregovorima o pripremi za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruženju u novembru i formiranjem radnih grupa od strane Vijeća ministara BiH. U 2006. je uslijedio nastavak pregovora i angažman predstavnika CBBiH u Radnoj grupi za “Osnivanje privrednih društava i sloboda pružanja usluga” i Radnoj grupi za “Slobodu kretanja kapitala”. Istovremeno sa pregovorima vezanim za Sporazum o stabilizaciji i pridruženju, pripremljeni su i prioriteti iz oblasti Evropskog partnerstva koji predstavljaju strateški dokument kratkoročnih i srednjoročnih prioriteta obaveza BiH na putu ka EU.

U februaru 2006. Vijeće ministara BiH je usvojilo Program za implementaciju prioriteta iz Evropskog partnerstva, a dio prioriteta vezanih za CBBH i unutrašnje tržište odnosi se na bankarsku superviziju i razvoj kapaciteta statistike BiH. Uspješna koordinacija u oblasti evropske saradnje rezultirala je uključivanjem CBBiH u CARDS 2006, program pretpristupne pomoći Evropske unije Bosni i Hercegovini. Sredstva iz CARDS programa usmjerena su na program tehničke pomoći CBBiH. (Risitić, 2008.) Program tehničke pomoći pod nazivom Eurosistem program procjene potreba CBBiH će biti implementiran kroz koordinisani pristup Eurosistema, koji uključuje ECB u partnerstvu sa osam centralnih banaka ESCB-a. Cilj programa u 2007. je procjena stepena usklađenosti CBBiH sa standardima centralnog bankarstva ESCB-a u sedam oblasti (koordinacija bankarske supervizije, ekonomske analize i istraživanja, finansijska stabilnost, interna revizija, monetarna politika u okviru aranžmana valutnog odbora, platni sistemi i statistika).

4. MAKROEKONOMSKA SITUACIJA U BiH

Bosna i Hercegovina, u planiranju vlastitog napretka, mora poći od socijalnog i ekonomskog razvoja. Bruto domaći proizvod, uslovi i pretpostavke za punu zaposlenost radne snage i korištenje proizvodnih kapaciteta, kretanje opšteg nivoa cijena, kao i trgovinska razmjena sa inostranstvom su osnovna pitanja kojima se bavi makroekonomija jedne zemlje. Ako tome dodamo pitanja stvaranja ukupne novčane mase, platni i trgovinski deficit, spoljni i unutrašnji dug, transfere kapitala, vidimo šta to predstavlja ekonomsko okruženje. Do sada su u makroekonomskom polju u BiH ostvareni značajni rezultati, prije svega u ostvarivanju visokih stopa rasta bruto domaćeg proizvoda i industrijske proizvodnje, znatno povećanje izvoza i smanjenje spoljnotrgovinskog deficita, privlačenje stranih investicija, aktivnostima na pokretanju infrastrukturnih projekata.

Ali sa druge strane, još uvijek visok spoljnotrgovinski deficit i deficit javnih nabavki, niska konkurentnost domaće privrede, visoka nezaposlenost uz veliki procenat rada na crno, visoka potraživanja po osnovi javnog duga i socijalna ugroženost značajnog dijela stanovništva, ugrožavaju makroekonomsku stabilnost i usporavaju integracione procese na evropskom planu. U tom smislu se podrazumijeva nastavak politike ekonomskih

reformi, privredni razvoj u cilju podizanja opšteg standarda stanovništva, smanjenje siromaštva i rješavanja socijalnih neravnoteža, s jedne i obaveze u evropskim integracionim procesima s druge strane, u cilju uspostavljanja efikasnijeg sistema u BiH.

4.1. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod GDP je najvažnija makroekonomska varijabla. Mjeri vrijednost roba i usluga proizvedenih u toku godine dana upotrebom faktora proizvodnje lociranih na teritoriji jedne zemlje, bez obzira ko im je vlasnik. Razlikujemo nominalni i realni GDP. Nominalni GDP je količina svih proizvedenih roba i usluga pomnoženih sa tekućim cijenama, dok realni GDP predstavlja množenje sa konstantnim ili stalnim cijenama.

Poslije rata, kada je GDP u BiH pao na oko 20,0% predratne vrijednosti, došlo je do značajnog ekonomskog oporavka. Između 1996. i 1999. godine stvarni rast GDP-a, podstican međunarodnom pomoći za obnovu, odnosno veliki priliv donatorskih sredstava, kretao se u prosjeku oko 30,0%. Međutim, BiH nije bila u stanju podići unutrašnje izvore rasta, tako da je nakon 2000. godine godišnji rast pao na oko 5,0%, zbog sporijeg nivoa napretka u provođenju ekonomskih reformi, političke nestabilnosi u regionu, a i ekonomske krize u svijetu.

U 2003. godini se procjenjuje na 3,5%, dok je GDP još uvijek oko 60,0% od predratnog nivoa. Stopa rasta u 2007. godini treba dostići nivo od 6,0% GDP-a, ta cifra našoj zemlji omogućava povratak na predratni nivo i ubrzava integraciju BiH u EU. Glavni izazov u narednim godinama jeste da se postigne samoodrživi ekonomski razvoj zasnovan na snažnom rastu privatnog sektora, povećanom izvozu i daljoj fiskalnoj konsolidaciji, posebno s obzirom na opadanje vanjske pomoći. Ekonomski rast uz smanjenje nepotrebne potrošnje obezbijedio bi resurse za institucionalnu reformu koja je potrebna BiH.

BiH ekonomija je u 2006. godini ostvarila 17.560 miliona KM društvenog bruto proizvoda. Nominalno, to je značilo godišnji rast od 11,2%, odnosno realni rast od 5,7% što je neznatno brže u odnosu na zemlje iz okruženja. U tom rastu unutrašnja trgovina je učestvovala sa 17,0%, a slijede je nekretnine (12,5%), energetska sektor (9,0%), industrijska poroizvodnja (8,1), te finansijsko posredovanje (8,1%).

Pored toga, doprinos javnog sektora koji čine državna administracija i odbrana, obrazovanje, te zdravstveni i socijalni rad je iznosio 10,3%. Ekonomija se nastavlja snažno temeljiti na proizvodnji sirovina i sličnih proizvoda. Porast cijena sirovina, kao i povećanje njihovog obima, igralo je značajnu ulogu u podršci rastu. Privatizacija, uglavnom u RS, takođe je podstakla određeno povećanje proizvodnje u drugim sektorima.

5. ZAKLJUČAK

Postojanje Centralne banke BiH je jedna od rijetkih zajedničkih institucija na nivou BiH. CBBiH jedna od najstabilnih državnih institucija i uživa veliki ugled kao profesionalna, nezavisna i tehnički efikasna organizacija koja je proteklih godina postigla značajan napredak u razvoju funkcija koje su joj dodijeljene. Cilj CBBH-a je da se priključi Evropskom sistemu centralnih banaka kada BiH bude spremna da uđe u Evropsku uniju, i – nakon toga – da se uvede evro kao domaća valutu u skladu sa uslovima Sporazuma o EU.

Centralne banke i jedinstvene valute su onaj integrativni faktor koji postojeće međuentitetske barijere čini "mekšim" i stvaraju uslove za slobodan protok kapitala, robe i ljudi. Tokom poslednjih deset godina CBBH-a je provodila monetarnu politiku na odgovoran i konzistentan način i bila oslonac cijelom bankarskom sektoru i njihovim klijentima.

Međutim potrebno je još mnogo toga uraditi kako bi sistem CBBH radio još bolje. Kao npr. razmjene informacija između CBBiH i bankarskih supervizora; jačanje uloge CBBiH u koordinaciji sa stranim supervizorima kao i sa ostalim domaćim supervizorskim tijelima; jačanje uloge CBBiH kako bi se osigurala konzistentnost propisa; harmonizacija politike objavljivanja.

Ukratko, CBBH je u mnogome doprinijela ekonomskom razvoju naše države i ojačala je valutu koja ima stopostotno pokriće.

Što se tiče ekonomskog razvoja i integracije BiH u EU, veliki su problemi koji nas vode do ostvarenja toga cilja. Na prvom mjestu stanje privrede. Zabrinjava konstantan nedostatak samoodrživog rasta, posebno u svjetlu visokog deficita tekućih računa. Zemlja je i dalje ovisna o stranoj pomoći, obzirom da je 50,0% stanovništva koje je na liniji siromaštva ili blizu tog nivoa.

LITERATURA

1. Filipović, H., (1996). Nauka o finansijama, Veselin Masleša, Sarajevo.
2. <https://www.cbbh.ba/press/ShowNews/971?lang=hr>
3. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68229>
4. Lovrinović, I., Ivanov, M., (2009). Monetarna politika, Zagreb.
5. Radaković, M., Ranilović, M., Slipičević, M., (2021). Rezultati tranzicije na tržišnu privredu sa osvrtom na BiH. Časopis Društvena i tehnička istraživanja broj 1/2021. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
6. Ranilović, M., (2015). Finansijski menadžment. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
7. Ristić, Ž., Klincov, T., Trinić, M. (2008). Poreska i budžetska politika EU, Univerzitet za poslovne studije, Banja Luka.
8. Slipičević, M., Barbić, A., (2020). Važnost Due Diligencea u procesima restrukturiranja. Časopis Društvena i tehnička istraživanja broj 2/2020. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
9. Slipičević, M., Tamamović, P., (2020). Benčmarketing kao instrument upravljanja. Časopis Društvena i tehnička istraživanja broj 2/2020. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
10. Šarganović, H., (2015). Globalna ekonomija i politika. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
11. Tamamović, P., (2012). Benčmarketing i efikasnost kvaliteta u proizvodnim, poslovnim i ekološkim sistemima, Društvo za energetske efikasnost, BiH.
12. Tamamović, P., Slipičević, M., Barbić, A., Tamamović, A., (2021). Časopis Društvena i tehnička istraživanja broj 1/2021. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
13. Tamamović, P., Tamamović, A., (2015). Upravljanje kvalitetom, Visoka škola CEPS – Centar za poslovne studije Kiseljak.
14. www.cbbh.ba